Hvilket Libanon?

REFORM AV ET NEDARVET POLITISK SYSTEM

Libanons politiske system baserer seg på representasjon etter religiøs tilhørighet. Systemet ble institusjonalisert under Frankrike i mandattiden, men har den senere tid vært gjenstand for debatt. Hvilket prinsipp bør ligge til grunn for politisk representasjon i et land med så mange minoriteter?

Hilde Tørhaug er cand.polit. i statsvitenskap og har skrevet hovedfagsoppgaven «Lebanese political identity. Exploring sovereignty and democracy in Lebanon through norm socialisation processes.» Universitetet i Oslo, 2004.

TEKST: Hilde Tørhaug

LIBANON STÅR OFTERE på medias dagsorden i dag enn det har gjort siden den libanesiske borgerkrigen tok slutt for femten år siden. Landet er midt i en omveltning som inkluderer aktører som FN, USA, Frankrike, og ikke minst Syria. Etter at Syria trakk seg ut av Libanon våren 2005 etter 30 års militært nærvær, er det knyttet stor spenning til landets videre politiske utvikling. Et av de mest debatterte og sentrale spørsmålene i forbindelse med den politiske utviklingen har vært, og er, hvilket prinsipp som skal ligge til grunn for politisk representasjon. Prinsippet i bruk er konfesjonalisme, som bygger på en fordeling av representanter i parlamentet mellom de religiøse gruppene, etter et bestemt forholdstall. Begrepet konfesjonalisme vil bli nærmere beskrevet nedenfor.

Fokus for denne artikkelen er hvordan de institusjonelle rammene fra mandattiden (1920–1943) legger føringer på dagens debatt om politisk representasjon. Den libanesiske konfesjonalismen er basert på en minoritetskultur som har røtter tilbake til før mandattiden. Konstitusjonen fra 1926 og Nasjonalpakten i 1943 institusjonaliserte konfesjonalismen, som fortsatt gjelder i dag. Et av punktene i dagens

debatt dreier seg om hvordan man skal organisere valgkretsene, noe som vil ha konsekvenser for hvem som blir valgt inn i Parlamentet. Denne debatten bunner i diskusjonen om konfesjonalismen skal oppheves eller ikke. Noen peker på Libanon som et beskyttet område for minoriteter, og at minoritetenes politiske rettigheter må ivaretas gjennom et system som konfesjonalisme. Andre sier at et ekte demokrati styres av flertallet. Andre igjen begrunner motviljen mot å oppheve konfesjonalismen med at Libanon rett og slett ikke er klar for den omveltningen opphevelsen av et politisk system basert på gruppetilhørighet vil medføre.

Først presenterer artikkelen konfesjonalismen og representasjon, før den gir en introduksjon av noen av de føringene som Det osmanske riket la til grunn. Deretter presenteres hvordan mandattiden institusjonaliserte konfesjonalismen, før det redegjøres for dagens politiske system og effektene av fortiden. Ved å gjøre et tidsmessig sprang fra 1943 til 1989 og nær nåtid, blir linjene fra mandattiden til nåtiden tydeligere. Dette utelukker naturlig nok en rekke interessante hendelser over en lang tidsperiode, men i tråd med temaet for denne utgaven av Babylon er hovedmålet å avdekke linkene mellom «kolonitiden» og nåtiden.

Hovedlinjene i diskusjonene om det politiske systemet og muligheten for reform blir illustrert i en debatt om valgdistrikt før valget i 2001.¹ Daværende statsminister Rafik Hariri og parlamentspresidenten Nahib Berri fremmet forslag om å gjøre om valglovgivningen. Forslaget gikk ut på å slå sammen alle valgdistriktene, og velge representanter etter proporsjonalitet på nasjonal basis. Statsviteren Farid el-

Khazen kritiserte forslaget. Han kommenterte at et samlet valgdistrikt blant annet vil føre til at koalisjonslister, som er vanlige i Libanon, vil få et stort flertall på bekostning av minoriteter. For eksempel ville en koalisjonsliste med shi'a-partiene Hizbullah og Amal få svært mange stemmer på nasjonal basis, og el-Khazen mener dette ikke er en demokratisk løsning for Libanon.² Disse to standpunktene illustrerer at det ikke foreligger en nasjonal konsensus om et løsningsforslag til reform av valglovgivningen og det politiske systemet. De illustrerer også spørsmålet som er sentralt for de fleste sammensatte samfunn: majoritetsstyre eller minoritetsstyre?

Konfesjonalismen

I land bestående av flere minoriteter, er en hovedutfordring hvordan man kan legge opp et demokratisk politisk system som sikrer lik mulighet for representasjon. Prinsippet som ligger til grunn for det politiske systemet i Libanon blir omtalt med ulike begreper, som for eksempel konsosiert demokrati,³ «sectarianism», eller konfesjonalisme. En konfesjon er en religiøst definert sosiopolitisk gruppe. Når begrepet konfesjonalisme brukes her, henvises det til et politisk system, som bygger på representasjon etter konfesjonstilhørighet.⁴

Politisk representasjon kan ivaretas ved en rekke valgmetoder, som forholdstallsvalg eller majoritetsvalg. Valgsystemene medfører forskjellig former for representasjon. Ved forholdstallsvalg sikres mange partier representasjon, mens et majoritetssystem ofte fører til at to store partier dominerer valget, som har én vinner. Et sentralt spørsmål for ethvert valgsystem er hva som er lik og rettferdig representasjon, og hvordan man skal ivareta lik og rettfer-

dig representasjon. Valgsystemet i Libanon er laget for å sikre alle de forskjellige religiøse gruppene representanter i parlamentet, ved å fordele et visst antall representanter på hver gruppe.

Det er vanskelig å definere det libanesiske valgsystemet med én merkelapp. Det kan beskrives som et enkelt majoritetssystem som fordeler et bestemt antall representanter per konfesjon og valgdistrikt. Før den libanesiske borgerkrigen var både enmannskretser og flermannskretser i bruk, og kandidater konkurrerte om stemmer i mindre valgdistrikter. En viktig forandring i valglovgivningen skjedde i 1960, da valgkretsene ble utvidet, slik at de inkluderte flere forskjellige konfesjoner. Formålet med endringen var at kandidatene måtte sikre seg stemmer også fra andre konfesjoner, for å medvirke til å bygge ned skillelinjene mellom konfesjonene.

Etter hvert har befolkningssammensetningen i Libanon gjort fordelingen av representanter uproporsjonal i forhold til den faktiske størrelsen på gruppene. Den muslimske delen av befolkningen er nå større enn den kristne. Fordelingen av representanter mellom kristne og muslimer i mandattiden var forankret i en folketelling fra 1932, og ble satt til 6:5. Denne folketellingen har blitt kritisert for å ha vært manipulert til de kristnes fordel.⁵ Uansett gjenspeiler den ikke dagens befolkningssammensetning. På grunnlag av Ta'if-avtalen fra 1989 ble forholdstallet for fordelte representanter endret, slik at det ble like mange kristne og muslimske representanter.⁶ Dette ble gjort for å gjenspeile noe av den befolkningsendringen som har skjedd i landet.

I Ta'if-avtalen står det også at konfesjonalismen skal erstattes av et annet politisk

system, men ingenting om hva, når eller hvordan. Den endringen som forespeiles, kombinert med kontroversielle valglovsendringer de siste 15 årene, har katalysert en debatt om hva slags prinsipp som skal ligge til grunn for et mulig nytt politisk system. Det er tre hovedgrupper i debatten om valglovgivningen og det politiske systemet; tilhengere av flertallsvalg, de som er opptatt av minoritetsbeskyttelse, og de som ønsker status quo.

Arven fra Det osmanske riket

Når det er snakk om «arven fra kolonitiden» i forhold til sentrale politiske kjennetegn, gjelder dette etableringen av institusjonelle rammer, som får det som på engelsk heter «staying power». Et politisk system kan imidlertid ikke arves i sin helhet; det forandrer seg med tiden og blir påvirket av menneskene som tar det i bruk. Dessuten tar det opp i seg regler, vaner og rammer som allerede er tilstede i samfunnet. Et blikk på tiden før mandattiden avslører at ideen om konfesjonalisme ikke var et påfunn fra Frankrike, og sier noe om hvor dype konfesjonalismens røtter er.

Allerede før mandattiden, la Det osmanske riket grunnlaget for de første føringene på minoritetsbeskyttelse. Religiøse minoriteter ble beskyttet under det som kalles millet-systemet, som blant annet innebar at minoritetsgrupper ble styrt av egne ledere. Lederne var talerør for gruppen overfor sentrale myndigheter. Lederne var også ansvarlige for innkrevingen av skatt, som var høyere for millet'ene enn for de muslimske innbyggerne.⁷ Området som vi i dag kjenner som Libanon var hjem til minoriteter som maronitter, drusere og shi'a-muslimer.

Rundt området Mount Lebanon ble den politiske styringen ivaretatt ved maktdeling mellom religiøse grupper. Règlement Organique ble innført av Det osmanske regimet etter press fra britene og fransk-

De sammenfallende interessene til Frankrike og maronittene medførte at en egen libanesisk stat ble opprettet

mennene, og var i funksjon fra 1860. Denne loven institusjonaliserte en tidlig form for konfesjonalisme i Det administrative råd. Dette styringsorganet besto av representanter fra seks forskjellige religiøse grupper, og ble ledet av en maronitt.⁸

En annen faktor som forankrer områdets minoritetshistorie, er maronittenes særegne stilling. Mount Lebanon var sentrum for denne gruppen, og ideer om en egen maronittisk stat utviklet seg i løpet av 1800-tallet. Sentrale maronittiske ledere startet å drive lobbyvirksomhet for dette i Frankrike rundt tiden etter første verdenskrig. I 1919 presenterte lederen for Det administrative råd argumentene for en egen libanesisk stat foran Fredskonferansen i Paris.⁹ I følge forfatteren Raghid el-Solh hadde Frankrike tre hovedinteresser i Levanten: å beskytte kristne minoriteter, forsterke sin stilling i Middelhavsområdet, og forsterke sin rolle i Nord-Afrika.¹⁰ De sammenfallende interessene til Frankrike og maronittene medførte at en egen libanesisk stat ble opprettet. I likhet med Det administrative råd skulle landets overhode være maronitt, og de ulike religiøse gruppene representeres i parlamentet.

Det libanesiske politiske systemet i mandattiden: Institusjonalisering av konfesjonalisme

Frankrike etablerte Libanon som et mandatområde atskilt fra Syria i 1920. I 1926 ble Libanon republikk med egen konstitusjon.¹¹ Da Frankrike trakk opp grensene til det Libanon som er på kartet i dag, skapte de et pluralistisk land med parlamentariske institusjoner basert på konfesjonalisme. Dagens diskusjoner rundt maktdeling og prinsipper for representasjon i Libanon er slik sett et resultat av Frankrikes grensedracting i 1920. Samtidig står det i konstitusjonen fra 1926 at systemet med representasjon etter konfesjon kun er en midlertidig løsning.

I mandattiden var etableringen av Libanon som egen stat et sentralt politisk konfliktmoment. Mange politiske ledere var ikke tilhengere av ideen om Libanon som en selvstendig stat. I tillegg til at mange anså seg som syrere, var også ideen om et fellesskap av arabiske stater i konflikt med den libanesiske nasjonalismen. Ideen om et fellesskap av arabiske stater kalles gjerne arabisk nasjonalisme. For enkelthets skyld omtales de som var for et arabisk fellesskap for arabister,¹² og de som var for den selvstendige staten Libanon for nasjonalister. Dette er et forenkelt bilde av datidens politiske liv og ideologier, men det fanger uansett et viktig skille i libanesiske politikk i mandattiden. Nasjonalistene trodde på et suverent Libanon, mens svært mange ikke så Libanon som en legitim stat, og ville gjenforenes med Syria. Likevel kunne disse to gruppene forenes om et felles mål: På slutten av tredve-tallet begynte partene å nærme seg hverandre i en felles søken etter uavhengighet fra Frankrike.

Valget i 1937 var av stor betydning for

tilnærmingen mellom arabistene og nasjonalistene. Tidligere hadde arabistene ikke tatt aktivt del i det politiske liv, siden de ikke anerkjente Libanons selvstendighet. Ved dette valget fikk arabistene langt færre representanter til parlamentet enn nasjonalistene. Forfatteren Raghid el-Solh argumenterer at arabistene etter valget i 1937 endret strategi for å forsøke å påvirke den libanesiske utenrikspolitikken innenfra.¹³ Deres deltagelse i det libanesiske politiske systemet, åpnet for samarbeid med andre. Samarbeid førte til at nasjonalister og arabister sto sammen om en felles politisk plattform for uavhengighet fra Frankrike ved valget i 1943.

En medvirkende faktor som gjorde samarbeid lettere var valglovgivningen. Til forskjell fra tidligere valg var landet delt i fem heterogene valgdistrikter. Dette fremmet en større grad av samarbeid på tvers av ideologier, og bidro til at sentrale ledere for forskjellige religiøse grupper samlet moderate kandidater på felles lister for å sikre flest mulig stemmer.¹⁴ I 1943 stemte et flertall av libanesiske velgere for uavhengighet, og et samarbeid mellom sentrale maronittiske og sunnimuslimske politiske ledere la grunnen for et uavhengig og fortsatt suverent Libanon, gjennom en felles avtale.¹⁵

Avtalen som grunnla Libanons uavhengighet i 1943 – Nasjonalpakten – innebar endringer i det politiske systemet. Den institusjonaliserte en ytterligere fordeling av sentrale politiske og administrative posisjoner etter religiøs tilhørighet. Presidenten skulle fortsatt være maronitt, mens statsministeren skulle være sunnimuslim. Senere ble stillingen som parlamentspresident forbeholdt en shi'a-muslim. Avtalen tok imidlertid ikke opp forbeholdet i kon-

stisjonen fra 1926 om at konfesjonalismen skulle være et midlertidig system. Den tok heller ikke opp hvordan man eventuelt kunne takle utfordringer som endret befolkningssammensetning.

Mandattiden trakk ikke bare grensene til det Libanon som er på kartet i dag. Det katalyserte også et politisk samarbeid blant libanesiske ledere, som brakte frem et uavhengig og selvstendig Libanon. Samarbeidet var et kompromiss mellom ulike krefter som hadde ulikt syn på Libanons fremtid og legitimitet som selvstendig stat. Kompromisset stadfestet også konfesjonalismen som det rådende politiske systemet i Libanon, og fastla en representasjonsfordeling.

Maktfordelingen mellom befolkningsgruppene i Libanon er et av de mest sentrale kjennetegnene ved det libanesiske politiske systemet også i dag. Dette er en kilde til debatt, ikke minst i forhold til hvilke prinsipper som skal ligge til grunn for politisk representasjon: en fordeling av representanter slik det ble lagt til rette for under mandattiden og i 1943, eller andre metoder som forholdstallsvalg eller flertallsvalg uten kvoter.

Ta'if – gammel struktur i ny drakt

Ta'if-avtalen er grunnlaget for den andre libanesiske republikken etter den libanesiske borgerkrigen, og bygger på konstitusjonen fra 1926. Noen sentrale forandringer som fulgte Ta'if-avtalen var blant annet redusert makt til presidenten, og mer makt til regjeringen. I tillegg ble antall muslimske og kristne representanter i parlamentet satt til å være like mange, for å gjenspeile noe av den endringen i befolkningssammensetningen som hadde skjedd siden 1932.

Et omdiskutert punkt i avtalen, som også står i konstitusjonen fra 1926, er at konfesjonalisme er midlertidig, og skal på sikt byttes ut med et annet system for politisk representasjon. I følge artikkel 95 i Ta'if-avtalen skal det utarbeides en måte å erstatte konfesjonalisme med et annet sys-

Et omdiskutert punkt i avtalen, som også står i konstitusjonen fra 1926, er at konfesjonalisme er midlertidig

tem.¹⁶ Siden det ikke er gitt noen spesifikk tidsramme eller plan for dette, er det politiske systemet fortsatt basert på konfesjonalisme inntil videre, mens debatten om valgprinsipper, valgdistrikter og representasjon har preget alle valgene etter 1989. Det at enhver i lange tider er blitt identifisert etter sin tilhørighet til religiøs gruppe, blir brukt både som argument for og mot en reform av systemet for representasjon i Libanon. Tilhengerne av reform sier det gamle systemet ikke ivaretar dagens krav til demokrati, mens motstanderne mot et nytt system hevder at denne tradisjonen er en uatskillelig del av Libanons historie og politiske virke.

Det første parlamentsvalget etter krigen ble avholdt i 1992, etter en debatt om det var riktig tidspunkt og riktige omstendigheter for å gjennomføre et valg. Tidligere statsminister Salim al-Hoss sier i en artikkel i *Beirut Review* fra samme år at idealet Libanon bør strekke seg etter er en sterk, rettferdig, ikke-sekterisk, desentralisert og demokratisk stat.¹⁷ Et av virkemidlene han foreslår er å velge representanter på nasjonal basis,

og dermed oppheve valgdistriktene. Dessuten foreslår han at presidenten skal velges direkte, og uten hensyn til religiøs tilhørighet. Dette fremmer han som et skritt på veien vekk fra konfesjonalisme. Han sier videre at konfesjonalismen er antitesen til demokrati, da det undergraver prinsippet om like muligheter for alle innbyggere. Han påpeker også at den andre libanesiske republikken kun er en modifisert versjon av den første. Den nye republikken har like lite fleksibilitet som den gamle, og gir ingen vei til løsningsforslag for en omfattende reform av det politiske systemet.

Valget i 1992 ble boikottet av mange kristne politikere, som mente at situasjonen fortsatt var for ustabil til at valg burde gjennomføres. Dessuten var valglovgivningen som ble vedtatt kontroversiell, siden valgdistriktene ble definert uten henblikk på de føringer som lå i Ta'if-avtalen.

Ta'if-avtalen fastsetter at valgdistriktene skal bestå av seks administrative områder, *muhafazat* («fylker»). Avtalen sier videre at de administrative områdenes grenser skal trekkes med hensyn til sameksistens og enhet, uten å angi nøyaktig hvor grensene bør gå. Tanken bak større valgdistrikter som *muhafazat* er at det skal bygge ned konfesjonalismen i det politiske liv, ved at kandidater må sikre stemmer fra flere konfesjoner i større valgdistrikt. Forfatteren Abdo Baaklini hevder at å bruke *muhafazat* har virket mot sin hensikt, og gjort de kristne gruppene i landet mer engstelige for å bli politisk underminert.¹⁸ Argumentene som har dukket opp i den siste runden av debatten om politisk reform tyder på at Baaklini har et poeng. Religiøse ledere fra den maronittiske kirken uttalte seg rett før valget i 2005 om sine bekymringer for hvilke konsekvenser valgloven

fra 2000 ville få for den kristne delen av befolkningen. Bekymringene gikk ut på at større valgdistrikt vil gi færre kristne representanter.¹⁹ Den maronittiske patriarken Nasrallah Sfeir sa i samme sammenheng at mindre valgdistrikt var et bedre alternativ, og ville føre til bedre representasjon.²⁰

Kontroversen rundt valgloven fra 2000 kommer av at valgdistriktene ble definert for å ivareta hensynet til Syria-lojale kandidater. En ny valglovgivning er blitt vedtatt før hvert valg på 90-tallet med samme formål. Hele 14 valgdistrikt ble etablert foran valget i 2000, det som skulle bli det siste hvor Syria var tilstede i Libanon. Eksemplene ovenfor illustrerer at endringene i valgloven har medvirket til en debatt omkring valglovgivningen og representasjonsprinsippet. Senest i 2004 ble en ny kontroversiell endring vedtatt i parlamentet etter press fra Syria, som gav president Emile Lahoud mulighet til å stille som president i en periode til.

Hvor begynner man?

Diskusjonen fra *Daily Star* som det refereres til innledningsvis, illustrerer at det er ulike ideer om hva det er som skal reformeres i det politiske systemet. I tillegg er det uenighet om hvor reformen bør begynne. Noen mener man først må bygge ned skillene mellom de ulike gruppene som har vært understreket siden mandattiden, mens andre mener at man først må forandre selve systemet, som deretter vil føre til endringer i samfunnet.

En uavhengig, libanesisk organisasjon fremmer en systemforandring først. Lebanese Association for Democratic Elections in Lebanon, LADELEB, lister opp det de mener er sentrale svakheter ved libanesisk valglovgivning:²¹

- Lovgivningen forhindrer ikke valgfusk. Det er ikke uvanlig at valgkretsenes grenser og størrelse blir omgjort før parlamentsvalgene.
- Lovgivningen favoriserer mindretallet, og virker hemmende på utviklingen av politiske partier, noe som også hemmer kvinnelig deltagelse i den politiske sfæren.
- Det er ingen grenser for pengebruk og/eller sponning av valgkampanjer. Enkelte kandidater bruker statlige lokaler og ansatte i valgkampen.
- Libanesere får stemmerett først når de er 21 år.
- Libanesiske statsborgere som bor i utlandet kan ikke stemme ved ambassadene sine.
- Soldater kan ikke stemme, men navnene deres figurerer på stemmelister til enkelte kandidater som ber dem stemme på tross av fritaket/forbudet.
- Stemmekortene mangler stempel eller annen sikring mot forfalskning.
- Stemmeberettigede må stemme i det distriktet de er født, selv om de ikke bor der lenger.

LADLEB fremmer et valgsystem basert på proporsjonal representasjon, et system som er mye omdiskutert i Libanon. Organisasjonen hevder at kvotesystemet som brukes i Libanon i dag forhindrer utviklingen av politiske partier, og favoriserer enkeltkandidater og en liten politisk elite.²² Organisasjonen fremmer også et tak for sponning av valgkampanjer, samt at gaver og inntekt til kandidater/partier skal dokumenteres.

Underliggende for disse utfordringene er diskusjonen om hva hovedgrunnen for Libanons eksistensberettigelse er, og hvordan dette eksistensgrunnlaget skal fortolkes og overføres til det politiske systemet.

Valget 2005

Valglovgivningen i 2005 ble slik den var i år 2000. Dette innebar at valgdistriktene

ble beholdt slik de ble fastsatt før valget i 2000. Før valget i 2005 ble det fremmet krav om en reform av valglovgivningen. Noen mente det ikke var nødvendig akkurat på det tidspunktet (gjørne politikere som valgdistriktene gagnet), andre mente det var altfor knapp tid til å klare å utarbeide en adekvat endring. Likevel forsøkte Justisdepartementets komité for enhetlig og moderne lovgivning å lage et utkast en måned før valget. Ifølge *Daily Star* (23. mai 2005) sa Justisministeren Khaled Qabbani at den nye valgloven skulle inkludere prinsipper som sikrer «balanced and real political representation».²³ Nøyaktig hvilke prinsipper dette er, er uklart. Komiteen rakk ikke å utarbeide et forslag før valget.

Den manglende konsensusen rundt prinsippene for det politiske systemet gjorde det ikke enklere å lage et utkast til reform av valglovgivningen etter at Syria hadde trukket seg ut av landet. Som i mandattiden, har nærværet av en annen statsmakt skapt debatt, konfliktlinjer og forandringer i libanesiske politikk i tiden etter den libanesiske borgerkrigen. I mandattiden førte motstanden mot fransk styre til et kompromiss mellom nasjonalister og arabister om å samles om Libanons uavhengighet. I 2005 var det en blanding av reaksjoner på drapet av Rafiq al-Hariri i Libanon og eksternt press, som medvirket til Syrias tilbaketrekking.

Den nye «uavhengigheten» i 2005 førte også til at behovet for en ny valglovgivning ble mer prekært, siden valglovgivningen favoriserer Syria-lojale representanter. Her kan det trekkes en parallell til valget i 1943, som også brakte en opposisjon til makten som baserte seg på en felles plattform for uavhengighet. Forskjellen er at konfesjonalismen – som valget i 1943 bidro til å

institusjonalisere gjennom Nasjonalpakten – i dag blir debattert ut fra Ta'if-avtalens målsetning om at det skal erstattes med et nytt system.

Ikke uventet ble vinneren av valget i 2005 koalisjonslisten til den drepte politiker Rafik Hariri, som ble ledet av sønnen hans. Listen var en samling av partier som er kritiske til Syria, og het *Rafik Hariri Martyr list*. Listen inkluderte partier som

Debatten dreier seg om hvorvidt Libanon skal ha et majoritetsstyre, eller om Libanon har som plikt å beskytte minoriteter

Current for the Future (Tayyar al-mustaqbal), Progressive Socialist Party (Hizb al-taqaddumi al-ishtiraki), Lebanese Forces, og en koalisjon av politikere som kalles Qornet Shehwan-samlingen. Listen fikk til sammen 72 representanter valgt inn i Parlamentet, og sitter dermed med flertall. Pro-syriske representanter er for første gang etter krigen i mindretall. Pro-syriske partier samlet seg også under én liste, *Resistance and Development Bloc*. I denne inngikk shi'a partiene Amal og Hizbullah, samt Syrian Social Nationalist Party (Hizb al-quami al-ijtima'i suri). Til sammen fikk listen 35 representanter.²⁴

Den nye regjeringen har gjort forsøk på å ta tak i valglovgivningen og dens mangler. I august 2005 ble en nasjonal komité nedsatt for å revidere valglovgivningen. Dette blir nå overskygget av den politiske krisen som har fulgt motsetningene mellom president Emile Lahoud og store deler av Parlamentet som er en løs koali-

sjon bestående av mange av de samme som inngikk i koalisjonslista Rafik Hariri Martyr List. Begynnelsen av mars er satt av til en parlamentarisk dialog, som er ment å dempe motsetningene. Parlamentspresident Nahib Berri har understreket at dialogen ikke skal ta opp temaer relatert til Ta'if-avtalen, men kun konsekvensene av drapet på Rafiq Hariri, og forholdet til Syria. Dermed synes det som om en nasjonal debatt om prinsippet for representasjon og et alternativt system til konfesjonalismen har blitt utsatt, antakeligvis til neste valg.

Inntil libaneserne blir enige om hva konfesjonalismen skal erstattes med, står det i Ta'if-avtalen at kristne og muslimer skal ha like mange representanter, og at det skal være proporsjonal representasjon innenfor hver gruppe og region.²⁵ Debatten dreier seg om hvorvidt Libanon skal ha et majoritetsstyre, eller om Libanon har som plikt å beskytte minoriteter, og eventuelt beholde dagens system eller en nær versjon av det. Prinsippene som de politiske institusjonene er basert på er vanskelige å endre uten en tilnærmet nasjonal konsensus om hva slags prinsipp Libanon skal basere sitt politiske system på. Skal et annet politisk system erstatte konfesjonalismen, må det en mer omfattende og organisert debatt til. Dog vil et første skritt være å etablere en valglov som er basert på de retningslinjer som ligger til grunn for staten i Ta'if-avtalen. Å komme til enighet om hvordan libanesere skal representeres er den største utfordringen landet har i dag.

• f •

¹ *Daily Star* 23. mars 2001.

² Ibid.

- 3 Lijphart, Arend: *Democracies in plural societies: A comparative exploration*. Yale University Press, New Haven 1977.
- 4 En grunn til å ikke bruke begrepet «konsosiert demokrati», er at dette er en modell som forutsetter visse betingelser som det er diskutabelt om Libanons politiske system fyller.
- 5 Se for eksempel Rania Maktabi: «State formation and citizenship in Lebanon. The politics og membership and exclusion in a sectarian state», i Nils A. Butenschön (et.als.) *Citizenship and the State in the Middle East. Approaches and Applications*. Syracuse University Press, New York 2000, kap.7.
- 6 Ta'if-avtalen satte strek for krigen i Libanon, og ble fremforhandlet i Saudi-Arabia i 1989. De libanesiske partene besto av de gjenværende parlamentsmedlemmene fra regjeringen fra 1975.
- 7 Cleveland, William L.: *A history of the modern Middle East*. Westview Press Inc., Oxford 1997:49–50.
- 8 Khalaf, Samir: «Ties that bind: Sectarian Loyalties and the restoration of Pluralism in Lebanon», i *Beirut Review*, nr. 6 høsten 1993.
- 9 El-Sohl, Raghid: *Lebanon and Arabism. National Identity and State Formation*. I.B. Tauris Publishers, London 2004.
- 10 Ibid.
- 11 Salibi, Kamal: *A house of many mansions. The history of Lebanon reconsidered*, I.B. Taurus & CO LTD Publishers, London 1989:17.
- 12 Termen «arabisme» brukes her slik arabisk nasjonalisme ofte blir definert. Det er en forskjell mellom arabisme og arabisk nasjonalisme, da sistnevnte tar et arabisk felle-skap et skritt videre, og innebærer opprettelsen av en egen arabisk stat bestående av flere land. For en kort innføring, se for eksempel Roger Owen: *New State, Power and Politics in the making of the Modern Middle East*, Routledge, New York 1992, kap. 4.
- 13 el-Sohl, Raghid: *Lebanon and Arabism. National Identity and State Formation*, I.B. Taurus Publishers, London 2004.
- 14 Ibid:197.
- 15 Phares, Walid: *Lebanese Christian Nationalism. The rise and fall of an ethnic resistance*. Lynne Reiner Publishers, London 1995.
- 16 Ta'if-avtalen «The constitution of Lebanon after the amendements and August 21, 1990», oversatt i *Beirut Review*, vol. 1, nr. 1, 1991.
- 17 Al-Hoss, Salim: «Horizons of prospective Change in Lebanon», i *Beirut Review*, nr. 3 våren 1992.
- 18 Baaklini, Abdo, Guilain Denoux og Robert Springford: *Legislative politics in the Arab World. The Resurgence og Democratic Institutions*. Lynne Reiner Publishers, Colorado 1999.
- 19 Aljazeera.net: «Lebanon bishops say poll law unfair», 11. mai 2005.
- 20 Aljazeera.net :»Lebanon leader weighs poll changes», 13. februar 2006.
- 21 LADELEB: «Electoral Reform», <http://www.ladeleb.org/english/?q=node/84>, 13. februar 2006.
- 22 Ibid.
- 23 *Daily Star*: «Justice Ministry looks to drafting new electoral law», 23. mai 2005.
- 24 Ibid.
- 25 Ta'if-avtalen «The constitution of Lebanon after the amendments of August 21, 1990», oversatt i *Beirut Review*, vol. 1 nr. 1, 1991.